

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

322.	Рамазанова Ж, Нұрлан А, Жайсанбаева А. «Бұлтты технологияларды пайдалану кезіндегі тәуекелдер мен қауіпсіздік шараларын зерттеу»	1430
323.	Сахатбекқызы Т., Бахтиярқызы Т.А. «IoT құрылғыларының желідегі қауіпсіздігін қалай қамтамасыз етуге болады: стратегиялар және packet tracer көмегімен модельдеу»	1434
324.	Серғазы М. «Повышение производительности разработчиков с помощью интегрированных искусственных интеллектов и соображения кибербезопасности»	1440
325.	Султанов А.М. «Стеганография в кибербезопасности казахстана»	1443
326.	Танатаров Е., Іргебай С., Султанов А. «WI-FI желісінде шақырылмаған қонақтарды автоматты түрде анықтау жүйесі»	1447
327.	Таубай М.Е. Раматуллаев Ә.А. «Фишинг: желідегі beef әдісі арқылы алдау және одан сақтану»	1452

СЕКЦИЯ 3 ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

		ПОДСЕКЦИЯ 3.1 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ БИОЛОГИИ	
328.	Акимкара А.Б.	Гербарийдің ботаникалық зерттеулерде қолданылуы және гербарий қорындағы кеппе шөптің қалыптасу ерекшеліктері	1457
329.	Ақылбек А.	Астана қаласындағы ботаникалық бағының ландшафттағы <i>geranium sanguineum</i> биологиялық ерекшеліктеріне сипаттама беру	1459
330.	Әділхан Ж.	Мобильді байланыс пен қолданбалардың адамның мінез-құлқына әсерін анықтау	1463
331.	Базарбаева Қ.	Жасөспірімдерде девиантты мінез-құлықтың даму қаупі	1467
332.	Байдосова А.Б.	Методика использования игровых технологий на уроках биологии	1471
333.	Байдосова А.Б.	Актуальные проблемы современной биологии с использованием игровых технологий в образовании	1474
334.	Ғазизова Ә.	Сәулеленген егеуқұйрықтардың бүйректеріндегі морфофункционалдық өзгерістерді салыстырмалы бағалау	1477
335.	Еркін З.Б.	Биология сабақтарында оқушылардың сыни ойлау қабілетін жетілдіруде блум таксономиясын пайдалану	1482
336.	Жанабергенова	Кенеттен жүрек өлімі: генетикалық аспектілері	1486

	А.Ә.	және алдын алу шаралары	
337.	Жанакулова Н.А.	Өсімдіктердің әртүрлі орта жағдайларына байланысты экологиялық топтарға бөлінуі	1491
338.	Жумагалиева Н.Б.	Ақмола облысы көлдері балықтарының салыстырмалы морфологиялық талдауы	1494
339.	Жұмахан Г.Ж.	Егеуқұйрықтардағы радиацияға жауап ретінде митохондриялық ақуыздардың өзгеруін зерттеу	1497
340.	Ибрагимова М.А.	Mir-29a-3p в качестве перспективного неинвазивного биомаркера радиационного поражения	1501
341.	Калапбергенова Д.Б.	Биология студенттеріне жоғарғы математиканы оқытудың ерекшеліктері	1506
342.	Калиева А.Б.	Жатақханада тұратын бірінші курс студенттерінің психикалық денсаулығын зерттеу	1509
343.	Куанышев С.Н.	Солтүстік қазақстан облысыны (Уәлиханов ауданы) өсімдік жамылғысының ерекшеліктері	1513
344.	Кутинбаева С.Б.	Орта мектеп оқушыларының биология сабақтарында инновациялық технологияларды пайдаланудың ерекшеліктерін зерттеу	1516
345.	Кушурова А.А.	Сравнение психофизиологических особенностей развития учащихся частной и общеобразовательной школы	1520
346.	Қанибайқызы Е.	Агробион препаратының жаздық бидай өсімдігінің өсуі мен дамуына әсері	1524
347.	Қойлыбай А.С.	Ақмола облысындағы далалық сәлбенді (<i>salvia stepposa</i>) мәдениеттендіру жағдайында өсіп - даму ерекшеліктерін зерттеу	1527
348.	Минуар С.М.	Жамбыл облысы перспективті құрамында эфир майы бар дәрілік өсімдіктер <i>tanacetum vulgare</i> және <i>achilleamille folium</i> дамуының биологиялық ерекшеліктері	1530
349.	Молдабаева Т.Е.	Vinom school мектептерінің биология сабақтарында upgrade технологияларын пайдалану тиімділігін зерттеу	1533
350.	Мұратқызы С.	Жамбыл облысының ландшафтарындағы қалампырлар (<i>caryophylloideae juss</i>) тұқымдасының өсуіне диатомиттің әсерін зерттеу	1537
351.	Мырзагелді Е.Қ.	Мектеп оқушыларының морфологиялық және психофизиологиялық ерекшеліктеріне білім беру мамандығының әсері	1540
352.	Назым Ә.Ж.	Актуальные проблемы лабораторных и практических работ по биологии в школах республики казахстан	1543
353.	Ниетуллаева А.А.	Биология сабақтарында STEM технологиясын қолданудың маңызы	1546
354.	Сальменова А.А.	Қоршаған ортаға бейімделуіне байланысты <i>fragaria vesca</i> l. анатомиялық ерекшеліктері	1551
355.	Сейпулла А.С.	Современные подходы к стимулированию хондрогенеза	1556
356.	Соломко Л.Р.	Митохондриальная дисфункция как молекулярная основа клеточного старения	1560

357.	Стамқұлова Б.А.	Көкшетау қаласы урбанофлорасының таксономиялық анализі	1565
358.	Султан А.А.	Әртүрлі спорт түрлерімен айналысатын студенттердің физикалық даму көрсеткіштерін зерттеу	1569
359.	Товкумова А.С.	Бронх демікпесі және созылмалы обструктивті өкпе ауруы айқас синдромы кезіндегі иммуноглобулин е деңгейін зерттеу	1573
360.	Тоқтасын Н.М.	Биология сабағында танымдық қызығушылықты белсендірудің жолы ретінде виртуалды зертханаларды пайдаланудың тиімділігі	1577
361.	Хажайхан А.	Экологиялық және климаттық факторлар контекстінде ақмола облысы фитомасса қорлары мен өнімділігінің өзгеруі	1581
362.	Хусаинов А.Т., Адырбек Ә.С., Дурмекбаева Ш.Н.	Гуминдік препараттардың жаздық бидай тұқымдарындағы физиологиялық-биохимиялық процестерге және морфологиялық өзгерістерге әсері	1584
363.	Nursagat A.	Cognitive and physiological foundations of visual perception: the role of infographics in education	1587
364.		ПОДСЕКЦИЯ 3.2 СОВРЕМЕННЫЕ ВОПРОСЫ БИОТЕХНОЛОГИИ И БИОМЕДИЦИНЫ	
365.	Арғынғазина А. Б., Картаева А. Б.	Балықтарды өсіру кезіндегі судың физика-химиялық құрамын салыстырмалы талдау	1592
366.	Бекболат Б., Самат А. Т., Слепкова Н. Н., Курманбаева А. Б.	Аудандастырылған арпа сорттарына сипаттама	1595
367.	Берікова М.С., Тулегенова Ж.А.	Алма ағашының цитоспороз ауруын анықтау	1598
368.	Билялов Ә. Р.	Особенности подготовки различных органов <i>Clarias gariepinus</i> для оценки содержания МО-ферментов	1601
369.	Дробова В. А.	Сравнительный анализ использования пероксида кальция и дубильной кислоты для улучшения выхода выклева жаброного рачка <i>Artemia parthenogenetica</i>	1604
370.	Ергазы Б.	Антагонистическая активность штаммов <i>Bifidobacterium bifidum</i> , выделенных из фекалий семидневного младенца, в отношении <i>Staphylococcus aureus</i>	1608
371.	Ерлан Қ.Е., Тауекел Ж.К.	Балықтардың әртүрлі қоректендіру жағдайларындағы өсу параметрлерін бақылау	1611
372.	Жұмабек А.Б., Базарбаева К. Ж., Акбасова А. Ж.	Отандық бидайдың өсуіне салицил қышқылы мен топырақтағы молибденнің әсерін зерттеу	1615
373.	Камали А. С.	Жарма негізіндегі таңғы құрғақ асты өндіру	1619

		технологиясында қолдануға арналған пробиотикалық қасиетке ие микроағзаларды зерттеу	
374.	Қамиден А.А., Молдабай М.Ж.	Изучение состава активного ила в биологической очистке сточных вод	1622
375.	Калиева А. Б.	Солодка как источник фармакологически активных соединений: традиционные и биотехнологические подходы	1625
376.	Құдайбергенова Н.Қ.	Физиологические функции кремния в диатомите и особенности его взаимодействия вместе с кормами рыб	1628
377.	Машан З., Жарылқап А.	Құлаққаптың адам денсаулығына әсері	1630
378.	Маликова А. Ж., Бейсенбаев Р. А.	Изучение влияния гипоксических условий воды на содержание МО-ферментов в различных органах рыб	1634
379.	Мұрат Қ.С.	Тилапияны тиімді азықтандыру стратегиясының негізі	1637
380.	Нургазиева Ж.Н., Тулегенова Ж.А.	Пробиотикалық микроорганизмдер көмегімен ешкі сүті мен сиыр сүтінің комбинациясынан био-йогурт жасау және оның тағамдық құндылығын анықтау	1640
381.	Нұрбекова А.А, Қалауиева Н.Қ.	Роль хелатных комплексов микроэлементов в составе диатомита в повышении питательной ценности мяса рыб	1645
382.	Сағидолдина Н. К., Базарбаева Қ. Ж., Акбасова А. Ж.	Гидропоникалық жағдайда бидай мен арпаның өсуіне ауыр металдардың әсерін зерттеу	1648
383.	Сағидолда Н. Е.	Балық шаруашылығы өнімдерінің сапасына қоректендіру ерекшеліктерінің әсері	1652
384.	Сағынбаева Д. А.	Современные вызовы и перспективы биотехнологии и биомедицины: от генного редактирования до персонализированной медицины	1655
385.	Тәжібай Д. Б., Талгатбекова Д. С.	Балықтарды әртүрлі жағдайларда өсіру кезіндегі азотты қосылыстардың құрамын салыстырмалы талдау	1657
386.	Уалихан А. С., Тулегенова Ж.А.	Әр түрлі сүттерден зең саңырауқұлағы көмегімен ірімшік технологиясын жасау және салыстырмалы зерттеу	1662
387.	Узбеков А.Б., Масалимов Ж. К.	Связь между антиоксидантной активностью и пигментным составом микрорзелени бобовых культур, выращенных гидропонным способом.	1667
388.	Alpamys A., Aldibay S.	Genetically engineered modified microorganisms in the food industry	1670
389.	Dairov A.K.	Efficacy of preconditioned human umbilical cord blood mesenchymal stem cells in a mouse model of psoriasis	1674
390.	Meshtayev D.T.	Variant calling of <i>M. tuberculosis</i> samples	1679

391.		ПОДСЕКЦИЯ 3.3 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ	
392.	Анатолий Р.Қ.	Жайық өзені жайылмасындағы <i>Populus l.</i> туысына биоморфологиялық талдау және сыртқы әсер етуші факторлар	1683
393.	Ашиков М.М.	Анализ пространственного распределения гидрохимических классов качества поверхностных вод в Казахстане с 2019 по 2023 год	1686
394.	Ашиков М.М.	Расчет индекса загрязнения р. Сырдария на территории республики Казахстан с 2019 по 2023 год	1689
395.	Байдаулетов Д.С.	Оптимизация и моделирование выбора деревьев для высадки в северных регионах республики Казахстан с целью достижения углеродной нейтральности	1692
396.	Беляева Д.А.	Возможности применения в бальнеологических целях сточных вод доменного цеха	1695
397.	Болат А.Б.	Каркаралы ұлттық табиғи паркіндегі беталыс көлінің су құстарының алуан түрлілігі	1698
398.	Елепберген М.Е.	Влияние энергоэффективности зданий на рост плесени и микроклимат помещений	1703
399.	Жалгасбаев К.Ж.	Өнеркәсіптік суларды тазарту жолдары	1708
400.	Жиналинова А.С.	Современные подходы к изучению, классификации и применению сапропеля: обзор отечественных и зарубежных исследований	1710
401.	Жұмабекова М.М.	Астана қаласында қатты тұрмыстық қалдықтардың жинақталуы және оны залалсыздандырудың барысы	1713
402.	Калиев Н.С.	Определение ПДВ газов для снижения воздействия на окружающую среду на примере ТОО ГРЭС "Kazakhmys energy"	1718
403.	Марчук Е.В.	Сравнительный анализ накопления тяжелых металлов в различных почвенных горизонтах агроэкосистем с. Егиндыколь, Акмолинской области	1721
404.	Нургожина А.Е.	Сценарная оценка потенциала сокращения выбросов парниковых газов в регионах Казахстана	1724
405.	Пак А.Е.	Сравнительный анализ методов экологического обучения учащихся младших классов	1729
406.	Пак А.Е., Калиева Г.Т.	Фиторемедиация как способ очистки почвы в районах теплоэлектростанций: сравнительный анализ растений-гипераккумуляторов	1734
407.	Хабдразаков А.К., Ислямов Э.Н.	Влияние Tiktok-видео на экологическое обучение: перспективы микрообучения	1739
408.	Daribayev A.Zh.	Melafen: innovative plant growth regulator	1744
409.	Ibrayeva A.	Phytoremediators as a basis for the production of fuel	1746

		pellets: ecological and technological aspects	
410.	Mirzabekova M.Zh.	Bioecological features of representatives of the nightshade family (<i>Solanaceae</i> Juss.)	1749
411.	Yelesizova A.B.	Issues of ecological stability of natural pastures	1753
412.		ПОДСЕКЦИЯ 3.4 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ НАУКИ О ЗЕМЛЕ	
413.	Абдрашова Т. А.	Астана агломерациясының жасыл белдеуін зерттеудің теориялық негіздемесі	1756
414.	Адирбай С., Аябекова М.	Маңғыстау облысы геожүйелерінің құрылымдық ерекшеліктері	1759
415.	Алдашова А. Ж.	Шідерті өзен алабы геожүйесінің құрылымдық ерекшеліктері	1763
416.	Аманжолова А. Б.	Солтүстік Қазақстан облысының тамақ өнеркәсібінің даму жағдайы	1767
417.	Ахметбекова Г. С.	Теоретические основы районирования территорий туристических зон	1772
418.	Аябекова М., Адирбай С.	Қызылорда қаласындағы атмосфералық ауасының ластануы	1779
419.	Әмірханова Ж. А.	Арал ауданының әлеуметтік-экономикалық даму перспективаларын бағалау	1783
420.	Болатбекқызы Ж.	Абай облысының қазіргі заманғы демографиялық мәселелері	1788
421.	Дабылбаева А.	2018-2024 жылдар аралығындағы Ақтөбе қаласының жерді пайдалану өзгерістерінің динамикасы	1792
422.	Даметова Г. Н.	Терісаққан өзені алабындағы NDVI негізінде С-факторды анықтау	1798
423.	Дастанбекова Ж. Р.	Талдықорған қаласының қазіргі экономикалық-географиялық әлеуеті	1803
424.	Елшатқызы Н.	Табиғатты қорғау әрекеттерін реттеу үшін қашықтықтан зондтауды қолданудың артықшылықтары	1808
425.	Ералы А. А.	Шығыс Қазақстан облысының ауылшаруашылық алқаптарын ГАЗ технологиясы арқылы анықтау	1813
426.	Есмуханова М. Т.	Оценка антропогенной нагрузки на геосистемы Карагандинской области	1816
427.	Кудайбергенова А. Р.	Геоэкологическая оценка деградации почв и агроландшафтов Северо-Казахстанской области: диагностика, мониторинг и пути устойчивого восстановления	1819
428.	Қуаныш А. Р.	Ақтөбе облысының табиғи-ресурстық әлеуетін бағалау	1824
429.	Қуанышбек А., Мукатов Д.	Қазақстанның бірыңғай уақыт белдеуіне ауысуы. Әлеуметтік, экономикалық және медициналық аспектілер	1828
430.	Құттымұратова А. Қ.	RUSLE теңдеуі негізінде Аса өзені алабында С факторын анықтау	1832
431.	Матаева А. Т.	Жамбыл облысының ерекше қорғалатын аумақтарындағы экологиялық туризм	1836

432.	Мокиенко А. В.	Исследование особенности синантропной флоры районов города Астаны	1840
433.	Муратова А. Б.	Қаратал өзені алабы геожүйесінің құрылымдық ерекшеліктері	1844
434.	Мустозяпова Н. И.	Влияние разработки Экибастузкого угольного бассейна на ландшафт и экологическое состояние региона	1848
435.	Мухамеджанов М. Е.	Қостанай қаласының ландшафттарына су тасқының әсері	1856
436.	Мұрат А. М.	SAVI индексі негізінде Зеренді ауданының өсімдік жамылғысын зерттеу	1863
437.	Мұратбек А. Е.	Алматы қаласының қызмет көрсету саласының географиясы	1869
438.	Омаров М. К.	Павлодар облысының аумағында өрттердің таралу ерекшеліктері	1874
439.	Орынбасар Р. А.	Жамбыл облысы халқының қазіргі жағдайдағы көші-қон үдерістері	1877
440.	Оспан Н. М.	Солтүстік Қазақстандағы орман алқаптарының табиғи таралуы және олардың қазіргі кездегі жағдайы	1881
441.	Рахманова А. Ә.	Қазіргі кезеңде Ақтөбе облысының кешенді демографиялық типологиясы	1885
442.	Сағынғали С. А.	Алматы облысындағы өнеркәсіптің басымдылық салаларының қазіргі жағдайы мен болашағы	1890
443.	Саметханова А. Т.	Шығыс Қазақстан облысы көлдер геожүйесінің құрылымдық ерекшеліктері	1895
444.	Сәулет Е.	Шығыс Қазақстан облысы геожүйелеріне антропогендік жүктемені бағалау	1899
445.	Темірханова Н. Ә.	Денсаулық сақтауға бағытталған урбозкожүйелік қызметтердің әлемдік тәжірибелерінің географиялық ерекшеліктері	1904
446.	Токбаева А. Е.	Қазақстанның дала зонасының ерекше қорғалатын табиғи аумақтарының биоәртүрлілігін кеңістік талдау.	1909
447.	Төлегенова Т. Қ.	Ойыл өзені алабы геожүйесінің физикалық-географиялық ерекшеліктері	1914
448.	Төлеуова Р. Қ.	Маңғыстау мен Үстірттің киелі үңгір атауларын зерттеу және қалпына келтірудің географиялық мәселелері	1918
449.	Тілеухан Д. Ғ.	Дала экожүйелеріндегі биоалуантүрлілікті мониторингілеуде жасанды интеллектті қолдану: орнықты даму перспективалары	1923
450.	Тілеухан Д. Ғ.	Жасанды интеллектті қолдану арқылы Қазақстандағы шөлейттену процесін бақылау	1929
451.	Ұзақбаев Б. А.	Қызылорда облысы өнеркәсіптік кешенінің даму географиясы	1936
452.	Черепанова Ю. В.	Региональные исследования накопления углерода в лесных экосистемах на примере Алтайского края	1939
453.	Shukirkhan A., Orynassarova G.	Research of geoecosystems of the geomorphological structure of the Chingirlau district of the West Kazakhstan region	1943

454.		ПОДСЕКЦИЯ 3.5 МЕТОДЫ И МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ	
455.	Азимбай Н.С.	Мектеп географиясын оқытуда геоақпараттық технологияларды қолдану арқылы зерттеушілік құзіреттілікті қалыптастыру	1949
456.	Айтқұл А. Ж.	Мектеп географиясын оқытуға арналған гаж бағдарламалары: салыстырмалы талдау және мүмкіндіктері	1952
457.	Баймухамедова А.Ж.	10 сынып география пәні бойынша «Астана қаласының экологиялық мәселелері» атты факультативтік курс бағдарламасының маңыздылығы	1957
458.	Балпекова Д.А.	География пәні бойынша факультативтік курстардың маңыздылығы	1961
459.	Беспалинов Н.М.	SMART-технологияларын 10-11 сыныптарда географияны оқытуда кіріктіру	1966
460.	Бигалим С.	География сабақтарында белсенді оқыту әдістерін қолдану арқылы оқушылардың құзыреттілік қабілеттерін арттыру	1971
461.	Джумабаева С.Е.	Заманауи картографиялық әдістер	1975
462.	Жамбул Г.Б.	Использование ролевых игр на уроках географии	1979
463.	Жумабаев Д.С.	География сабағында экологиялық тәрбие беру әдістемесі	1983
464.	Карпета В.Г., Маклюк Р.Р., Молдыбаев С.З., Уразбаева Р.С.	Реализация школьного проекта «Изучаем географию Казахстана».	1986
465.	Қасым Е.Ж.	Мектеп оқушыларының табиғат қорғау құзыреттілігін қалыптастыру жолдары	1990
466.	Құнаш А.А.	Мектеп географиясында оқушылардың мәдени-географиялық құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері	1994
467.	Мененбай А.Н.	«Қазақстан географиясы сабақтарында білім алушыларға экологиялық білім берудің теориялық негіздері»	1999
468.	Набидоллаева А.А.	География сабақтарында оқушылардың оқу-танымдық белсенділігін арттыру формалары мен технологиялары	2003
469.	Накыпова Ә.Қ.	География пәні сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту	2008
470.	Сәндібай Н.А.	Изучение геополитических проблем центральной азии в школьной географии	2011
471.	Солтанғазина А.С.	География сабақтарында экологиялық білім қалыптастырудың маңыздылығы	2015
472.	Таған Ә.С.	Түркістан облысының ауыл шаруашылығы географиясы» атты факультативтік курс бағдарламасының маңыздылығы	2022
473.	Тілеужан Б.Н.	Географияны оқытуда заманауи сандық әдістер мен интерактивті технологияларды қолдану	2026

474.	Ширенова Ж.С.	Өлкетану қағидаты негізінде 7 сынып географиясын оқытуға қатысты тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың нәтижесі	2031
475.		ПОДСЕКЦИЯ 3.6 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ ГИДРОЛОГИИ	
476.	Айтенова Ә.Н.	Водный кризис в засушливых регионах Казахстана: последствия и пути решения	2036
477.	Алдинов Р.Б.	Наводнения в Казахстане: причины, последствия и методы борьбы	2040
478.	Габдулла Н.М.	Arcgis бағдарламасында гидрографиялық желіні құру әдістері	2043
479.	Дәулеткелді А.С.	Дефицит пресной воды в казахстане	2048
480.	Дүйсен А.Е.	Подземные воды и их распределение по регионам Казахстана	2051
481.	Жаманқұл А.М.	Новые экологические конструкции гидротехнических сооружений	2053
482.	Құрманғалиева А.Қ.	Каспий теңізінің солтүстік-шығыс бөлігіндегі желкөтерме және желшегерме құбылыстарын модельдеу	2057
483.	Кулатаева К.Д.	Оценка влияния антропогенных факторов на озеро Балкаш	2060
484.	Ноғайбек А.	Қазақстандағы су тасқыны мен су тасуын болжау жүйелеріндегі гаж технологиялары	2065
485.	Өтегенұлы А.	Физико-химическое исследование процессов солеобразования воды озера балкаш и влияние на него реки иле	2070
486.	Рымбаева Р.Б.	Современное экологическое состояние озера Балкаш	2075
487.	Ташева Е.А.	Применение нейросетевой модели lstm для прогнозирования стока реки Сырдарья в южных регионах Казахстана	2079
488.	Таурбаева Н.К.	Моделирование изменений стока реки Ертис в условиях маловодных лет	2081
489.	Тлеуғабыл Ж.А.	Применение искусственного интеллекта в прогнозировании паводков	2087
490.	Толыбаева Д.Б.	Моделирование речного стока с использованием модели hbv: прогнозирование и валидация	2089
491.	Торбаева А.У.	«Иртыш – трансграничная водная артерия: вызовы, перспективы и управление ресурсами»	2092
492.	Baizhigit T.Y.	Mapping Tien Shan Glaciers and Their Impact on the Ile River	2095
493.	Otegenuly A.	River basin mapping methods and identification of river basin sections in the arc gis programme	2099
494.	Satbekova A.B.	The use of gis technologies for flood risk analysis and modeling in Kazakhstan	2105
495.	Satbekova A.B.	Hydrological analysis and water balance of the Kalzhyr river basin	2108
496.	Tolybayeva D.B.	Modeling of river flow formation processes	2111

497.	Тоханbayeva S.T.	Microplastic – a macroproblem of the world ocean	2113
498.		ПОДСЕКЦИЯ 3.7 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ХИМИЧЕСКОЙ НАУКИ	
499.	Адылканова А.А.	Мұнай-су жүйесін бөлуге арналған PMS-BC-қапталған меламинады спонж негізіндегі сорбент	2117
500.	Айтбайұлы Н.	Химия сабақтарында кәсіби бағдарлауды қалыптастыру	2119
501.	Асан Н.Ә.	STEM – білім беру аясында ұлттық педагогика элементтерін қолдану	2123
502.	Әзілхан Т.Ә.	Заманауи мектепте химияны оқытудың экологиялық аспектілері	2128
503.	Бахытжанова Ж.Б.	Жұқа пленкалы литий-ионды аккумуляторларға арналған SnO ₂ анодты материалды синтездеу және электрохимиялық қасиеттерін зерттеу	2131
504.	Бекмаханова А.С.	LATP қатты электролитін синтездеу және электрохимиялық қасиеттерін зерттеу	2135
505.	Биктасова А.С.	Минералды сорбенттердегі диспрозий иондарының адсорбциялық процестерін зерттеудегі кинетикалық модельдерді талдау	2140
506.	Болатбек М.	Биологиялық ыдырайтын полимерлердің синтезі мен экологиялық және өнеркәсіптік маңыздылығы	2143
507.	Бөкенова А.Б.	Мыс қорытпалы катализаторымен антрахинонды гидрлеу процесін зерттеу	2149
508.	Ғұбайдолла З.Қ.	Химия сабағында оқушылардың белсенділігін арттырудағы модульдік оқытудың рөлі	2154
509.	Еримбет Б.Д.	Химияны оқытудағы инновациялық әдістердің білім алушылардың оқу жетістіктеріне ықпалы	2157
510.	Жетенова М.С., Дәуметова С.Т.	Биоорганоминеральные пестициды: разработка и исследование их свойств	2161
511.	Жұмағұл А.А.	Куркуминнің флуоресценттік қасиеттері: еріткіштің спектрлік сипаттамаларға әсері	2164
512.	Кароматов С.А., Ганиев Б.Ш.	Потенциальная биологическая активность оснований Шиффа, основанных на бензалацетоне и бензалацетофеноне	2169
513.	Қалау А.Қ.	Химия сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудағы контекстік тапсырмалардың рөлі	2171
514.	Қожамұратова Ұ.М.	Өңдеу нәтижесінде алынған көміртекті адсорбенттердің физико-химиялық негіздерін зерттеу	2176
515.	Қойшыбайқызы Т.	ZnO@PC және Cu/ZnO@PC композициялық трек мембраналарын норфлоксацинді жою үшін синтездеу	2179
516.	Молдалиева А.	Квантово-химическое исследование производных бензимидазола	2183
517.	Муканов М.К.	Определение массовой доли подвижных соединений фосфора в почве по методу Мачигина с использованием автоматического анализатора сегментированного потока SKALAR SAN++	2186

518.	Мұрат М.Ж.	Координациялық қосылыстар химиясы бойынша зертханалық курсты әдістемелік қамтамасыз етудегі онлайн материалдардың рөлі	2188
519.	Нұралина А.Ж.	Химия сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру	2192
520.	Пармантай Қ.Е.	Химияны оқу барысында оқушылардың өзіндік іс-әрекетін олардың интеллектуалдық дамуының құралы ретінде ұйымдастыру	2197
521.	Пердеханова А.А.	Дәрілік өсімдіктерді зерттеу барысында студенттердің зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастыру	2202
522.	Сарсенғалиева А. Н.	Актуальные проблемы в химическом образовании для инженерных специальностей и предлагаемые решения	2206
523.	Серікбай А.М.	Мектеп оқушыларының химияға қызығушылығын қалыптастырудың тиімді жолдары	2209
524.	Сыздық А.Ф.	Полимерлер мен ауыр мұнай қалдықтарын қолданып, битумның қасиеттерін жақсарту	2213
525.	Ташманова Ж.А.	Химияны оқытуда STEM технологиясын пайдалану	2217
526.	Тобжанова А.Р.	Мыс(II) галогенидтері – ацетамид – қышқыл жүйесі негізінде координациялық қосылыстар: синтездеу және физика-химиялық қасиеттерін зерттеу	2222
527.	Тұрсынәлі Қ.	Қазіргі мектепте «Жаңа заттар мен материалдарды өндіру» элективті курсын оқыту: тәжірибе және нәтижелер	2227
528.	Хамит А.Ж.	PASS ONLINE пайдалана отырып N-бензоилпиперидин туындыларының биологиялық белсенділігін болжау	2232
529.	Шаихова Ж.Е., Калимолдина Л.М.	Целлюлозалық сорбенттер арқылы шарап материалдарын сорбциялық тазартуды зерттеу	2237
530.	Шатлыкова А.Т.	WOLFRAM ALPHA жасанды интеллект құралын химияны оқыту процесінде қолдану мүмкіндіктері	2241
531.	Adil K.Y.	Using the getcourse online platform for the unified national test in chemistry	2245
532.	Bazhikova Z.	Research of biologically active compounds from plants of the genus ACHILLEA L.	2249

СЕКЦИЯ 4.

МАТЕМАТИКА, МЕХАНИКА И МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ

ПОДСЕКЦИЯ 4.1 МАТЕМАТИКА

**СЕКЦИЯ 3
ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ**

ПОДСЕКЦИЯ 3.4 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ НАУКИ О ЗЕМЛЕ

ӘӨЖ 502.75

**АСТАНА АГЛОМЕРАЦИЯСЫНЫҢ ЖАСЫЛ БЕЛДЕУІН ЗЕРТТЕУДІҢ
ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕМЕСІ**

Абдрашова Толқын Азаматқызы

abdrashovaa03@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Жаратылыстану ғылымдары факультеті,
География БББ 1 курс білім алушысы, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Инкарова Ж.И.

Аннотация: Агломерациялық процестердің негізгі мақсаты – өңірдің экологиялық тұрақтылығын сақтау және халықтың өмір сүру сапасын жақсарту. Сонымен қатар, мақалада шетелдік тәжірибелер негізінде жасыл белдеуді құрудың маңыздылығы талданып, Астана агломерациясында көгалдандыру саясатын жетілдіру жолдары ұсынылады. Жасыл белдеудің қала инфрақұрылымына, қоршаған ортаға және экономикалық дамуға ықпалы статистикалық мәліметтер негізінде қарастырылады.

Кілт сөздер: Агломерация, жасыл белдеу, урбанизация, экологиялық тұрақтылық, Астана агломерациясы, қала инфрақұрылымы, көгалдандыру, шетелдік тәжірибе.

Отандық және шетелдік ғылыми ортада агломерацияларды бөлу тақырыбы ежелден қарастырылады. Агломерациялық процестер туралы алғаш рет Альфред Вебердің жазбаларында айтылған. Бұл мәселені зерттеуге американдық экономист Эдвард Гувер, Француз географы М. Руже, кеңес ғалымдары: П. И. Дубровин, В. Г. Давидович, Г. М. Лаппо, Ф. М. Листенгурт, И. К. Кудрявцев, Ю. Л. Пивоваров және т. б. үлес қосты. Бірақ кеңестік кезеңдегі агломерацияларда және қазіргі заманның көзқарастарында жүйе құраушы байланыстарда айырмашылықтар бар. Егер бұрын агломерация өзегі өндірістік байланыстар болған болса, яғни ірі өнеркәсіптік орталықтың айналасында оның филиалдық орталықтары құрылған болса, қазіргі уақытта агломерация өзегі мәдени, зияткерлік, еңбек, қаржы, көлік және басқа да инфрақұрылымдық байланыстары бола алады. Бұл әлемдік тенденцияларға сәйкес келеді [1].

Еліміздің президенті Қ. К. Тоқаевтың «Агломерацияларды дамыту туралы» заңына қол қоюы Республикамыздың агломерацияларының дамуының қажеттілігін, соның ішінде Астана агломерациясының қазіргі уақыттағы ролін көрсетеді.

«Агломерацияларды дамыту туралы» Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 1 қаңтардағы № 181-VII, 13-бабы 1-тармағының 3-тармақшасында: «агломерацияны дамытудың, оның ішінде коммуналдық, көліктік және әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту, абаттандыру, қоршаған ортаны қорғау және сақтау, өнеркәсіпті дамыту, тұтынушылық нарықты дамыту, агломерация аумағындағы көші-қонды реттеу салаларындағы, сондай-ақ өзге де әлеуметтік-экономикалық даму салаларындағы мақсаттары мен міндеттері» заңы ҚР президенті Қ.Тоқаевтың қаулысымен ресми жарияланды [2].

Астана агломерациясындағы жасыл белдеуді әртараптандыру қаланың экологиялық және экономикалық жағдайын жақсартудағы стратегиялық қадамдардың бірі бола алады. Дүниежүзінде "экобелдеу" ретінде танымал бұл бастама көмірқышқыл газын сіңіру, су балансын реттеу және биоәртүрлілікті арттыру арқылы қаланың қоршаған ортасына оң әсер етеді. Сонымен қатар, жасыл белдеулер қала тұрғындарының өмір сапасын жақсартуға, олардың денсаулығын нығайтуға және қалалық ортадағы жайлылықты арттыруға мүмкіндік береді. Экобелдеу халықаралық аренада қаланың оң имиджін қалыптастыруда да маңызды рөл

атқара алады. Қазіргі мегаполистер «ақылды» және «тұрақты» қалалар мәртебесі үшін бәсекелесуде. Мұндай жобаларды іске асыру жасыл желектерді күту және көгалдандыру саласында жаңа жұмыс орындарын ашуға мүмкіндік береді. Бұл, өз кезегінде, аймақтың экономикалық дамуына ықпал етеді және жұмыссыздық деңгейін төмендетуге септігін тигізеді. Ландшафт дизайны, суару жүйелерін автоматтандыру және көгалдандыру технологиялары сияқты салаларға маманданған компаниялар үшін де жаңа мүмкіндіктер ашылады.

Ірі қалалардың (мысалы, Пекин, Париж, Токио) айналасында жасыл белдеулерді құрудың әлемдік тәжірибесі мұндай шаралар ұзақ мерзімді экологиялық тұрақтылық пен табиғи ресурстарды қолдауға ықпал ететінін көрсетеді. Астана бұл тәжірибені экобелдеуді құру жөніндегі өз бағдарламасын әзірлеу және енгізу үшін пайдалана алады, бұл оның тұрақты даму мен табиғатпен үйлесуге бағдарланған қала ретіндегі мәртебесін арттырады. Осылайша, Астана агломерациясында экобелдеу құру тақырыбының өзектілігі жоғары, өйткені ол экологиялық проблемаларды шешуге, халықтың өмір сүру сапасын жақсартуға және климаттың өзгеруіне бейімделуге бағытталған, сондай-ақ көгалдандыру мен орнықты дамудың ұлттық стратегияларын іске асыруды қолдайды.

Әлемдік мегаполистер экономикалық және әлеуметтік мәселелерді шешу үшін білім деңгейі жоғары тұрғындарды тарту мақсатында жасыл аймақтарды ұйымдастыруда. Атап айтқанда, әлеуметтанулық және статистикалық қызметтердің беделді сарапшыларының бағалауы бойынша, жоғары білімді мамандар жасыл аймақтардың жанында тұрып, жұмыс істегенді жөн көреді, өйткені олар жайлы кәсіби қызмет пен толыққанды отбасылық демалысты қамтамасыз етеді. Осыған байланысты жоғары білікті мамандарды белсенді тартумен сипатталатын өнеркәсіптік және ғылыми орталықтар болып табылатын ірі қалалардың аумақтарын игеру мен жасыл аймақтарын орналастыруда шетелдік тәжірибеге жүгіну қажет деп санаймыз [3].

Талдау үшін Нидерландыға назар аударуды ұсынамыз, онда ірі қалалар үшін "жасыл саясат" әзірленді, оның негізінде бірқатар аспектілер бойынша мегаполистегі жасыл желектерді құрылымдау және көбейту принципі жатыр:

а) жасыл аймақтар және қала тұрғындарының денсаулығы — өсімдіктер адамдарға ауруларды тезірек жеңуге көмектеседі, бұл денсаулық сақтаудың бюджеттік шығындарын азайтады және халықтың өмір сүру сапасын жақсартады. Ауруханалардың айналасында көгалдандыруды жүзеге асырудың бұл аспектісі қалалар мен басқа да елді мекендердің қоршаған ортасының сапасын жақсарту тұжырымдамасына байланысты назар аударады;

б) алғашқы қалалық саябақтар құрылған сәттен бастап қала құрылысы саласындағы мамандар өсімдіктердің тұқымдық құрамының ұлғаюы мен жақсаруы қала тұрғындарының өмір сүру сапасын арттырып қана қоймай, осы аумақтардағы әлеуметтік шиеленісті төмендететінін атап өтті. Бұл сапалы көгалдандыру денсаулыққа пайда әкелетіндігімен және қарапайым қала тұрғынының стресс деңгейін төмендететіндігімен түсіндіріледі [4].

Сарапшылардың бағалауы бойынша, Қытай Халық Республикасы қалалық аумақтарды көгалдандыруда көшбасшы болып табылады. Пекинді көгалдандыру мәселелері ХХ ғасырдың 50-ші жылдарының аяғынан бастап жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қол астында болды. Тек 1986 жылы ғана Қытай Халық Республикасының жасыл белдеулерінің ресми тұжырымдамасы қабылданды, ол үлкен жасыл белдеулер мен көгалдандырылған аумақтарды құруға бағытталған. ҚХР астанасының бас жоспары жекелеген әдістердің жиынтығына негізделген:

- тиісті жерлердің мәртебесін анықтау;
- қазірдің өзінде қалыптасқан көгалдандырылған аумақтарды қайта қарау және қайта құру;
- Пекиннің жаңа көгалдандырылған аумақтарын әзірлеу және тәжірибеге енгізу.

Қазір Пекинде екі көгалдандыру сақинасы бар (ішкі және сыртқы). Ішкі сақина (240 шаршы км) қаланың орталығында орналасқан. Ол қоғамдық жасыл аймақтар мәртебесіне ие, өйткені ол тұрғындар тұратын аудандарға жақын орналасқан. Сыртқы сақинаның (1061

шаршы км) айырмашылығы-Пекин маңындағы аумақты айналып өтетін және қала мен ауыл арасындағы жасыл шекара қызметін атқаратын аймақты құру [5].

Ал Токионың өткен ғасырдың 60-70-ші жылдарындағы қалалық агломерацияны дамытудағы тәжірибесі қала құрылысын қайта құрудың ауқымды бағдарламасын көрсетеді. Бағдарламаның мәні қалалық жерлерді пайдалануды мақсатты түрде өзгерту болды. Жапония үкіметі Халық тығыздығын арттыру және өсіп келе жатқан қала тұрғындары үшін тұрғын үй жағдайларын жақсарту мақсатында тиімсіз пайдаланылған учаскелерді (мысалы, өнеркәсіптік аймақтар, қараусыз қалған аумақтар, тығыздығы төмен құрылыстар) жаңа тұрғын үймен белсенді түрде алмастырды. Бұл бағдарлама аумақтарды кешенді қайта жоспарлауды, соның ішінде жаңа инфрақұрылымды (жолдар, коммуникациялар) салуды және абаттандыруды қамтыды. Нәтижесінде Токионың дамуы мен сыртқы келбетіне әсер еткен тұрғын үй құрылысына айтарлықтай аудандар қайта тағайындалды. Толығырақ зерттеу осы бағдарлама аясында жүзеге асырылған нақты жобалар мен жоспарларды талдауды қажет етеді.

80-ші жылдардың басынан бастап Токионың құрылысын мемлекеттік қаржыландырумен Ұлттық құрылыс компаниялары жүзеге асырды. Жеке сектордың үш негізгі тобы қалалық қайта құрылымдауға қатысты. Біріншісі - құрылыс бизнесінің өкілдері, екіншісі-кеңсе бөлмелерін пайдаланатын фирмалар, үшіншісі – қалалық идеологияны таратушылар: жарнама агенттіктері және әртүрлі бұқаралық ақпарат құралдары. Осы кезеңде қаланың дамуы бірлескен басқару түрінде мемлекеттік секторды тарта отырып, аралас функциялары бар жобалармен сипатталады. Муниципалитет бақылаушы рөл атқарады, ал әзірлеушілер босатылған аумақтардың қалалық ландшафтын қайта жасайды. Осы уақыт ішінде елордалық өңірде біркелкі даму, қосалқы орталықтар мен спутниктік қалалар құру қадамдары жасалды [6].

2000-шы жылдар кезеңі 1980-ші жылдар кезеңімен тығыз байланысты, онда қалалық қайта құрылымдауда жеке секторды ілгерілету мақсаттары қойылды. Орталық үкіметтің қазіргі заманғы саясат бағытының негізгі құралы 2002 жылғы "қалалық жаңғыру туралы" Заң болды, онда Премьер-Министр Кеңесі Токионың және басқа қалалардың жергілікті үкіметін айналып өтіп, қайта құру үшін аумақтарды өзі анықтап, құрылыс салушыларға айтарлықтай өкілеттіктер бере алады [7]. Токио қаласындағы даму жобалары ұлттық және астаналық үкіметтердің маңызды рөл атқаратынын көрсетеді. Олар жапон корпорацияларына қала ландшафтын қайта құру арқылы пайда табуға мүмкіндік береді.

Бұл деректер қаланың шеткі аймақтарын игеру перспективаларын, сондай-ақ жерді пайдалану мақсатын анықтау мен жер құқықтарын реттеудің қазіргі заманғы әдістерін көрсетеді. Бұл процестер жасыл белдеулерді дамытуға бағытталған аумақтық жоспарлаумен тығыз байланысты.

Осыған байланысты жасыл аймақтарды құру жөніндегі өңірлік тәжірибені пайдалана отырып, Астана қаласының аумағында «Жасыл аймақтар туралы» өңірлік заңды жетілдіріп, қабылдау қажет.

«Астана қаласының жасыл аймақтары туралы» заң өңірдің климаттық ерекшеліктерін, элеуметтік-экономикалық даму деңгейін, сондай-ақ Астана агломерациясында халықтың орналасу ерекшеліктерін ескере отырып, түрлі ғылым салаларындағы жетістіктерді қамтитын болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Кожамкулова Ж.Т, Бейжанова А.Т, Ахметова З.Б. Анализ потенциала развития агломераций Республики Казахстан // KazNU Bulletin. Economics series. №3 (103). 2014, С. 69-75.

2. О развитии агломераций // Закон Республики Казахстан от 1 января 2023 года № 181-VII ЗРК// <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/Z2300000181>

3. С.А.Белоусов, Н.И.Махонько, Е.А.Тарасова, П.С.Баринев, Ю.А.Плотникова Зарубежный и отечественный опыт правового регулирования озеленения урбанизированных территорий /Вестник Саратовской государственной юридической академии № 2 (145) 2022
4. Nissen A. Metropolisation in Europe — configuration and governance. Institute of Geography, University of Copenhagen. TAPAS Working Paper 2008:01. Copenhagen. Mode of access. URL: http://www.geogr.ku.dk/projects/tapas/metopolisation_gap-port.pdf
5. Основы права Европейского Союза: схемы и комментарии: учебное пособие / под ред. С.Ю. Кашкина. М.: ИНФРА-М, 2002. 137 с.
6. А.А.Хасунцев Развитие московской агломерации с учетом азиатского и европейского опыта.- Государство, власть, управление и право: история и современность: материалы 5-й Всероссийской научно-практической конференции / Государственный университет управления. – М.: ГУУ, 2014. - 240 с.
7. Waley P. Tokyo-as-World-City.

ӘӨЖ 911.5

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫ ГЕОЖҮЙЕЛЕРІНІҢ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Адирбай Сандуғаш, Аябекова Меруерт
sanduadirbay@icloud.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
Жаратылыстану ғылымдар факультетінің
Физикалық және экономикалық география кафедрасы,
Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Рамазанова Н. Е.

Аннотация: Маңғыстау облысы Қазақстанның оңтүстік-батысында орналасқан және оның географиялық орны табиғи ерекшеліктерін айқындайды. Бұл аймақтың геожүйелері әртүрлі табиғи компоненттердің, соның ішінде климат, топырақ, өсімдік және жануарлар дүниесінің өзара байланысын қамтиды. Аймақта 75 геожүйе түрі анықталды, оның 96%-ы жазықтықтардан (теңіздік, аллювийлік-пролювийлік) және 4%-ы аласа таулы ландшафттардан құралады. Маңғыстау облысы шөлді-шөлейтті, аласа таулы және су маңы геожүйелерінің кең таралуымен ерекшеленеді. Маңғыстау облысының геожүйелерінің құрылымдық ерекшеліктері — бұл аймақтың табиғи жағдайлары мен экологиялық жүйелерінің күрделі өзара әрекеттестігін сипаттайды.

Түйін сөздер: геожүйе, құрылымдық ерекшеліктері, шөл, шөлейт, аласа тау, Каспий теңізі, табиғи ресурстар.

Маңғыстау облысы Қазақстанның батыс бөлігінде, Каспий теңізінің шығыс жағалауын бойлай орналасқан. Облыс Ақтөбе, Атырау облыстарымен, сондай-ақ Түрікменстанмен шектеседі. Жалпы аумағы 165 мың шаршы километрден асатын бұл аймақтың географиялық орны мен жер бедері оның табиғи жағдайларының негізгі ерекшеліктерін айқындайды. Геологиялық тұрғыдан алып қарағанда, Маңғыстау облысы палеозой, мезозой және кайнозой дәуірлеріне жататын әртүрлі жыныстар мен минералдарға бай. Солтүстік пен батыс бөліктерінде тұзды көлдер, сортаңды шөгінділер, гипсті және минералды сулардың кен орындары кездеседі. Бұл геологиялық факторлар ландшафттық жүйелердің экологиялық қасиеттеріне, соның ішінде топырақтың тұздануына және өсімдік жамылғысының аздығына ықпал етеді [4].

Маңғыстау облысының геоморфологиясы екі ірі құрылымның – Каспий маңы ойпаты мен Үстірт үстіртінің түйіскен жерінде дамыған. Аймақтың оңтүстік бөлігіндегі Үстірт 200–300 м биіктікке көтеріледі, тік жартастар мен карстық пішіндері арқылы ерекшеленсе,